

SPECIAL ATTENTION: Political Advisor
Audience Analysis
Translation Pool.

PRIORITY
NV
Dec 5
XIII-1321

HUNGARY RFE

RESISTANCE /2900/
Revolution /2910/

Towns /3802/

A RECENT REFUGEE EXPOUNDS ON POLITICAL PROBLEMS.

SOURCE SALZBURG: A former State employee from GYÓR.

DATE OF OBSERVATION: Until November 4 1956.

ENGLISH SUMMARY: Since STALIN's death, Hungary was in a state of ferment, and after the XXth Party Congress it became clear that vast differences do exist in the Soviet system. The explosion in Hungary was brought about by the provocative and impertinent speech made by GERŐ. The revolution in GYÓR was a direct result of the volley fired by AVH against the masses. SZIGETHY, whom the revolution catapulted to the position of Chairman of the GYÓR National Committee, played an ambiguous role. He reportedly prevented armed assistance from being sent to BUDAPEST although such help was requested by the youth. Since the new National Committee was infiltrated by many Communists, the population expressed its dissatisfaction by frequent demonstrations in front of the city hall. SZIGETHY allegedly further prevented P. GALAMBOS, -- a representative elected by the population, -- from taking up activity in the city hall. Following Imre NAGY's broadcast which announced Hungary's withdrawal from the WARSAW Treaty and proclaimed the neutrality of Hungary, people were convinced that their cause has won. The awakening on November 4 was all the more dreadful. Every family with a radio used to listen to Western broadcasts, particularly to RFE which enjoyed great popularity being considered the voice of official US circles. From RFE broadcasts, people gained the impression that the West, and particularly the US, will lend armed assistance to the Hungarian nation struggling for its freedom. Non-arrival of Western military help will cause the Hungarians to regard US as traitor of the freedom of small nations, and RFE will lose its popularity.

CORRESPONDENT'S COMMENT: Subsource's passionate statements are quoted.

/more/

EVALUATION COMMENT: This report is in general accordance with earlier information on the revolutionary events in GYŐR, which was the headquarters of the revolutionary movement in the Transdanubian region of Hungary.

The mentioned personalities are all known. Attila SZIGETHY is a controversial figure. During the revolution he was chairman of the GYŐR National Council and in such capacity much in the limelight. After the second Soviet attack he disappeared for a few days, but returned to public scene on November 10 as editor of the local GYŐR newspaper "Hazánk."

János HORTOBÁGYI, former CP county secretary, has been removed by the KÁDÁR group.

+ + +

A MAGYAR SZABADSÁGHARC ELŐZMÉNYEI.
Prelude to the Fight for Freedom.

SZTALIN halála után a kommunista uralom alatt álló térségben, így hazánkban is - megindult a szabadság életforma keresésének folyamata. Az első megnyilvánulása ennek a kezdődő politizálás volt. BERIJA eltávolítása minden nyílt eszi ember előtt beigazolta a kommunista vezetésben dúló ellentéteket. MALENKOV bukása fokozta az érdeklődést, ennél is inkább, mert a "magyar MALENKOV" vagyis NAGY Imre 153-as politikája mozgásba hozta az addig dermedt tiszteletben élő magyar életet.

Nagyban hozzájárult a hangulat kialakulásához a Szabad Európa Rádió erősen kommunista-ellenes hangja, valamint a többi - de hatásában a SZER mögött elmaradó - nyugati rádió is.

Igy aztán nem csoda, hogy a XX. pártkongresszus óriási hatást váltott ki Magyarországon. A magyar nép epevére várta a változást, s így valóban az ő szíve vágyát fejezte ki a SZER amikor például a POZNAN-i eseményeket ha nem is kifejezetten de értelemszerűen követendő példának állította a magyarság elé. Az egymást hárszólo események, HRUSCSOV BELGRÁD-i látogatása majd, TITO és GERŐ villámlátogatása a Krim-félszigeten, utána GERŐ-ék BELGRÁD-i látogatása, mind mutatták, hogy "valami van a levegőben." Nekem az volt az érzésem, hogy MOSZKVA Magyarországon is valami Titóizmus-féle nemzeti kommunizmust kíván bevezetni, de már akkor éreztem, - mert ismerem a magyar hangulatot - hogy ha egyszer lazítanak a gyepión, a magyar nép nem fog megállni a Titóozmánál...

Közben az Írószövetségben mind merészebb hangon
/more/

bírálták a rendszert, a Petőfi-körben szinte forradalmi hang kerekedett felül - s mindez megtorlás nélkül maradt. Azelőtt, - még csak két-három év előtt is - sokkal enyhébb megnyilvánulások büntönt, deportálást, ÁVH-kinzókamrát vontak maguk után. Az ember nem értette mit akar ez jelenteni: annyire meggyőzőült a rendszer, hogy el kénytelen tűrni ezt, vagy talán - de hisz ezt gondolni se lehet! - talán kívánja, hogy a nép változást követeljen?

Jött RAJKék utólagos dísztemetése, mely már majdnem kirobbantotta a forradalmat. Közben a nyugati rádiók hangjából is azt éreztük ki, hogy összeomlóban van a rendszer, s ez csak fokozta a támadó kedvet.

A gyufaszál, mely a puskaporos hordót felrobbantotta GERŐ kihívó beszéde volt, mely örök barátságot emlegetett a Szovjetunióval, tipikus RÁKOSI-stílusban. Ez aztán a forrponton lévő oroszellenes hangulatot kirobbantotta.

A FORRADALOM GYŐRÖTT. The Revolution in GYŐR.

Csütörtök délelőtt már feszült volt a hangulat GYŐRben. Mindenki a délutáni 14 órát várta, amikor a gyárakban a váltás történik. A Szerszámgépgyár kezdte a mozgolódást, két nemzeti színű zászló alatt vonulván fel, de mire a Vagongyárhoz ért, már ezres tömegek követték. Egy tehergépkocsin rendőrök érkeztek, de nem avatkoztak be, hanem némán figyelték a történést.

A tömeg a városháza elé vonult. Itt elszavalták a "Nemzeti Dal"-t minek óriási hatása volt. Mintha csak nekünk és ma írta volna a költő, - ez volt az általános vélemény.

Egy munkás felolvasta a nép követelését, amit valamelyik gyár munkásai állítottak össze. Az első pont az oroszok kivonulását követelte, a második az ÁVH feloszlását, a harmadik 90 napon belül szabad választásokat.

Közben egy pár lelkes fiatal a városháza hemlokatáról leverte a vörös csillagot, ami ismét óriási örömrivalgást váltott ki a tömeg között.

A városházi vértelen tüntetéssel szinte egyidőben, vagy alig valamivel később, véres események zajlottak le az ÁVH laktanya előtt. Itt a tömeg ki akarta szabadítani a politikai foglyokat, miközben az ÁVH sortűzet adott s ennek eredménye lett az ismeretes három halálos áldozat, ami aztán végleg megindította GYŐR-öt is a forradalmat.

Csütörtök este a GYŐRSZENTIVÁN-i erdőben álló-

/more/

másodszor 26 darab orosz harcokocsi megszállta GYŐR utcáit. A magyar katonaság, melynek legénysége teljes egészében, tisztjei azonban csak részben álltak a lakosság oldalán, várakozó álláspontot foglalt el.

A civil lakosság - akarattal használom ezt a szót - nem beszéltek "polgári" lakosságról, mert nem polgárok, hanem a munkások játszották itt a főszerepet - azonban nem ijedt meg az orosz tankoktól, hanem hangosan tüntetve az idegen beavatkozás ellen, együtt maradt amíg az oroszok éjjel két óra felé vissza nem vonultak az erdőben, családtagjaikat is magukkal vive.

Másnap pénteken, október 26-án, már a kora reggeli órákban kezdődtek a tüntetések. Még több nemzeti zászló lengett - de csakis a kommunista címer nélkül - s lovaskocsikon felvonult a közeli falvak parasztsága is. NAGYBAJCS, VAMOS, GYŐR-UJPALÓ, DUNASZEG stb. népe. Egymást érték a lelkesítő beszédek a városháza előtt, melyek mind ugyanazt ismételték: 1./ oroszok vonuljanak ki, 2./ szüntessék meg az ÁVH-t, 3./ irjanak ki szabad választásokat. NAGY Imrét általában elfogadta a tömeghangulat, de a régi rendszer emberei ellen általános volt a tiltakozás.

SZIGETHY ATTILA SZEREPE.
The Role of SZIGETHY Attila.

Miközben a városháza előtt a lelkesítő beszédek hangzottak el, a városházán izgalmas tárgyalások folytak. SZIGETHY Attila és csoportja tárgyalt MARKÓ Gyula megyei tanácselnökkel és HORTOBÁGYI János megyei MDP első titkárral.

Anélkül, hogy a városháza előtt tüntető tömeg véleményét megkérdezték volna, a bent tárgyaló, csak önmagukat képviselő nagyhangúak "megválasztották" SZIGETHY Attilát a nemzeti tanács tanácselnökévé. SZIGETHY 1945 után a kommunis-ták leányvállalatoként közismert Nemzeti Parasztpárt tagja, majd az utóbbi időkben országgyűlési képviselő volt. Ezért SZIGETHY-vel szemben elég sok ellenvélemény mutatkozott, de az események rohanó forgatagában nem volt idő az ellenvélemény érvényesítésére. Egybként is a SZIGETHY-vel együtt megválasztott nemzeti tanácsban elég sok volt a régi, kipróbált kommunista, s mindössze hét olyan akadt, aki nem volt tagja a MDP-nak.

Az ifjuság erősen elégedetlen volt ezzel a "választással" a követelte, hogy induljanak a BUDAPEST-i felkelők segítségére. SZIGETHY és a katonaság parancsnokai azonban nem akartak fegyvert adni az erősen kommunistaeellenes hangulatú ifjuság kezébe. Sok huza-vona után PÁPára küldték őket tehergépkecsiken fegyverért, ahol azonban mint azt előre lehetett látni, fegyvert nem kaptak. Végül is körülbelül 40 GYŐR-i

ifjú fegyver nélkül indult el BUDAPESTre s tudomásom szerint ott harcolt a felkelők oldalán.

Az október 24-én megjelent "Győri Hírlap"-ból tudta meg a lakosság, hogy HORTOBÁGYI-t kihagyták a nemzeti tanácsból. Ez azonban nem volt elég, SZIGETHY személye sem kellett a népnek. Zajos tüntetés volt a városháza előtt, "SZIGETHY gyere ki," "Nem kell SZIGETHY" "Áruló SZIGETHY" és hasonló szavalókórusok követelték egy valóban antikommunista vezetőség összeállítását.

SZIGETHY gyanusságát most utólag még fokozza előttem az oroszokkal való tárgyalása, melynek során azt az "eredményt" érte el, hogy az oroszok visszavonultak laktanyáikba, ő azonban a tömegnek azt mondta, hogy "várják a parancsot mikor mehetnek haza." Ennek hatása alatt a tömeg mely SZIGETHY ellen tüntetett, este kilenc óra felé széteszlott.

Október 28-án kisült, hogy az oroszok nem hogy hazakészülödnének, hanem még laktanyáikba se vonultak vissza. Újabb tüntetés kezdődött SZIGETHY ellen.

Közben értesülést kaptam, hogy az ÁVH-sok katonai egyenruhába öltöznek át és úgy szélednek el egyes tisztek segítségével révén. ezt azonnal közöltem SZIGETHYvel, aki azonban nem kívánt ez ellen semmit sem tenni.

SZIGETHY kétszínűsége kitűnik az október 28-i tüntetés során felállított követeléssel kapcsolatban, miszerint a GYŐR-i rádió közölje ismételten a GYŐR-i munkásság ultimátumát a BUDAPEST-i kormányhoz, mert minden erejével igyekezett megakadályozni ezt, és azt is, hogy a tömeg kívánságát képviselő GALAMBOS Ireneus bencés tanár mikrofont kapjon s azon keresztül beszélhessen a néphez.

Az ultimátum határidejének eredménytelen eltelése hétfőn, október 29-én levertséget okozott GYŐRben. Újabb tüntetésen KÁDÁR és MÜNICH távozását követelték a kormányból.

Ezen a napon folyt le a Petőfi Kör gyűlése, melyen KOVÁCS Béla helyettes miniszterelnökségét és a moszkoviták /KÁDÁR, MÜNICH/ kihagyását követelték a kormányból, valamint 60 napon belül szabad választásokat. Közben érkeztek meg a VESZPRÉM-i felkelők küldöttjei s folytak a tárgyalások arról, ellenkormányt alakítsanak-e a Dunántul, vagy tárgyaljon tovább NAGY Imrével. Végül is hosszú vita után a további tárgyalások mellett döntöttek.

Alig történt ez meg, küldöttség érkezett a BUDAPEST-i felkelőktől, segítséget kérve. Újra fellángolt a SZIGETHY ellenes hangulat, - mert ő volt az aki vonakodásával megakadályozta a BUDAPEST-iek megsegítését. Végül is GALAMBOS tanár csendesítette le a tömeget, lefogadtatván a városházán

tárgyaló értekezlettel - melyen a VESZPRÉM-iek és BUDAPEST-iek is részt vettek - a következő pontokból álló követeléseket:

1./ Az orosz csapatok azonnal vonuljanak ki az országból.

2./ Titkos, szabad választás még ebben az évben külföldi ellenőrzés mellett.

3./ A Párt /vagyis a KP/ szűnjön meg az ország irányítója lenni, csak olyan mértékben és körben működjön mint a többi pártok.

4./ NAGY Imrét miniszterlenöknek elfogadják, de a többi kommunista minisztert nem.

5./ Ezen követelések teljesítéséig az általános sztrájkot kámondjuk.

SZIGETHY Attila azonban vétőt emelt ezen program ellen s így az hivatalos határozattá nem vált, vagyis végre nem lett hajtva, decára annak, hogy a jelenlévők nagy többsége elfogadta.

Kedden, október 30-án mindenünnen küldöttségek érkeztek GYÓR-be, CSEPELről, SZÉKESFEHÉRVÁRról, az egész Dunántulról, sőt még Heves megyéből is.

A városháza tanácstermében megindult a Dunántúli Nemzeti Tanács alakulása. A GYÓR-i tanácsban meglapult kommunis-ták és társasaik SZIGETHY vezetésével megakadályozták SOMOGYVÁRI Imrét, hogy a nép követeléseit a rádióba beolvassa. Hozájuk hű tisztek segítségével katonai őrseget - két rohamlöveget - állítottak a rádió elé. A hangulat pattanásig feszült volt.

Ekkor érkezett meg a hire annak, hogy NAGY Imre magáévá tette a nép követeléseit, kilép a VARSÓ-i paktumból, kinyilvánítja a semlegességet és visszaállítja a szervezkedés szabadságát.

Ez a hír lecsillapította a forrongó város hangulatát és mindenki azt hitte, hogy a forradalom győzött.

A SZABADSÁG HÁROM NAPJA. Three Days Freedom.

Szerdán, október 31-én gépkocsival felmentem BUDAPEST-re. Mindenütt boldog arcok, mosolygó emberek fogadtak. Az utcán már láthatók voltak a szociál demokratsa párt röplapjai és újságjai.

/more/

A Kisgazdapárt központjában nagy nyuggést találtam. Sok régi ismerős arc között feltűnt egy csomó karriervadász törtető arca is. Gyors értekezleten kimondtuk, hogy első sorban is meg kell tisztítani a pártot az oda nem való törtetőktől. Nem kell senki azok közül akik nem vállalták a magyar sorsot. Nem kell az importált magyar, ha bársonyszékre vágyik, de ha dolgozni, hasát építeni akar, keblünkre öleljük. De nem jöhet vissza hazánkba az 1945 előtti állapot sem. Nem kerülhetnek vissza a gyárak, bányák bankok és földek az elnyomók kezére. Ezzel szemben kívánjuk a szabad kisipart, kiskereskedelmet, az igazi, szabad szövetkezést, de nem kell a kolhoz, sem az óriási állami birtokok. Vissza a földet a falu népének.

Ez volt a Kisgazdapárt első szabad tárgyalásának döntése.

Közben gombamódra szaporodtak a pártok. A Paraszt-párt Petőfi Párttá alakult át. Vezetői főleg népi írók.

A keresztény gondolat igen sok pártalapítót "ihlett" meg. Keresztény Néppárt, Keresztény Unió, Demokrata Néppárt, Katholikus Unió, csak egy pár népv a tiszavirágéletű próbálkozások közül.

A Szociál-Demokrata Párt is élénken szervezkedett, itt KÉTHLY Anna volt a mindenki által elismert vezér.

Közben azonban rossz hírek is érkeztek. Vasutasok hozták a hírt, hogy újabb orosz csapatok özönlének be az országba. Az általános öröm azonban olyan nagy volt, hogy a rossz hírt senki se akarta elhinni. Csak NAGY Imre rádióbeszédre volt az egyetlen figyelmeztetés.

A Kisgazdapártban sem hittek a dologban, s olyan biztosak voltak a további kedvező fejlődésben, hogy rá sem értek egy újabb orosz támadásra gondolni.

Annál borzalmasabb volt a november 4-i felébredés.

MAGYARORSZÁG ÉS A KÜLFÖLD VISZONYA.

Hungary and the West.

Akinek Magyarországon rádiója volt, az utóbbi években mind hallgatta a különböző nyugati adók - főleg a SZER műsorát. A magyar közönség meg volt - és ma is van - győződve arról, hogy ezek a rádiók az illetékes politikai vezetők, így első sorban EISENHOWER elnök véleményét, állásfoglalását hirdették. Amerika mint a kis nemzetek védőszentje és a szabadság bajnoka jelentkezett adásaiban, ezért a magyarság első sorban tőle várta és várja a legtöbbet. "Egygyözdése a magyarságnak, hogy Amerika a magyar szabadság harc brutális elnyomását nem

fogja tétlenül nézni. Ha ezt megtenné, úgy Amerikát a szabadság árulójának, képmutató farizeusnak neveznék Magyarországon és soha többé hitele nem lenne. Az elkeveredés belokargatná a népet a gyűlölt szovjet rezsim karjaiba és még az is elképzelhető volna, hogy elkeveredettségekben azt kívánná, hogy Amerika is lemerje meg azt a "paradicsomot", amelynek igáját a magyarság nem tudta lerázni.

Franciaországnak - bár összehasonlíthatatlanul kevesebb módja van a segítségre - szintén érdeke volna, hogy Magyarországot kimentse a szovjet rém karjaiból, mert nem vitás, hogy a kelet-európai uralom konszolidálása után ő következik soron.

Angliának szintén kötelessége volna Magyarországon segíteni, nehogy annak szinte háttámadása útján anyagi érdekeit képviselni "zuezbán. Így azonban ugyanazt a "szalámitaktikát" amit RÁKOSI-mestere, SZTALIN tanítása alapján - a Kiszandapárttal szemben alkalmazott, fogja majd alkalmazni a Szovjet világviszonylatban is. Angliát és Amerikát máris elidegenítette egymástól, s így tovább haladva egymásután fogja lenyelni a világ ma még hatalmasnak tűnő nemzeteit. NASSZER pökhendi viselkedése csak az orosz izgatás következménye, s ennek következménye lesz - ha így haladunk tovább - a közkeletű elajmezők orosz kézre kerülése is.

A magyar nép fegyveres segítséget remélt Európa szabad nemzeteitől, Angliától és Franciaországtól, elsősorban azonban Amerikától, tudván azt, hogy az ő szabadságának elbukása csak első lépés a további orosz előnyemelés útján.

A Szabad Európa Rádióról nem tudjuk otthon kik szerkesztik, nem tudjuk kik ellenőrzik adásait. Csak azt tudjuk, hogy amerikai pénzen tartják fent. Nem tudjuk, hogy szerkesztői felelősség tudatában mondták amit mondtak, - mert minden szavukat megnyilatkozásként fogadta a magyar nép - vagy csak demagógia volt minden amit mondtak. Azt sem tudjuk, hogy meggyőződésből mondták amit mondtak, vagy csak a könnyű élet varázsa hozta szájukra azt, amit az éter hullámain felénk küldtek.

Egyet azonban biztosan tudunk: ma otthon mindenki úgy érzi, hogy elárulták a magyar népet. Éveken át a kisnemzetek szabadságáról, a népek önrendelkezési jogáról a más államok belügyeibe való be nem avatkozásról beszéltek. Azt mondták, ha itt az óra az egész Nyugat odaáll mellénk, Azt mondták, a Nyugat megvédi a kis nemzetek függetlenségét. És most mi történt? Elmondták már megbizósíknak, hogy orosz barokcsik ezrei akarják elnyomni a magyar függetlenséget? Elmondták már, hogy orosz barbárok százezrei védtelen gyermekeket gyilkolnak, hogy a magyar nők ezrei menekülnek ismét a barbár gyilkosok elől? Elmondták már, hogy tízezrek részére készen állnak a vagonok

hogy Szibériába szállítsák a lánglelkű felkelőket?

Ha a magyar szabadságharc a Nyugat - elsősorban Amerika - tértelensége folytán elbukik, a SZER iránti előző lelkesedés az ellenkező végletbe fog átsapni.

End